עין משפט נר מצוה

ג א מיי׳ פ״ו מהל׳ מעה״ק הלכה ט:

א] ונדבה מי שרי לשנויי בה לימא מתני׳ דלא כר׳ שמעון ג) ב]דתניא ר׳ שמעון אומר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה שאין המנחות דומות לזבחים שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת חריבה לשום בלולה מעשיה מוכיחין עליה ג]לשום חריבה ג) אבל בזבחים אינו כן שחיטה אחת לכולן ד) וזריקה אחת לכולן וקבלה אחת לכולן הניחא לרב אשי דאמר כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת מתניתין מנחה לשום מנחה היא אלא לרבה ורבא מאי איכא למימר וכי תימא כדקא משני רבה כאן בשינוי קדש כאן בשינוי בעלים הא מתניתין שינוי קודש הוא דקתני כיצד לשמן ושלא לשמן לשום מנחת חוטא ולשום מנחת נדבה ואי נמי כדקא משני רבא כאן בקומץ מנחה לשום מנחה כאן בקומץ מנחה לשום זבח הא מתניתין מנחה לשום מנחה היא דקתני שלא לשמן ולשמן לשם מנחת נדבה לשם מנחת חוטא אלא לרבה ורבא מחוורתא מתני׳ דלא כר״ש ורמי דר״ש אדר״ש ד]דתניא ר׳ שמעון אומר קדש קדשים היא כחטאת וכאשם ה) יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה כחטאת מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשירה וכאשם ו) מה אשם כשר ז) ואינו מרצה אף מנחת נדבה כשירה ואינה מרצה אמר רבה לא קשיא כאן בשינוי קודש כאן בשינוי בעלים אמר ליה אביי מכדי מחשבה ה]דפסל רחמנא הקישא היא מה לי שינוי קודש מ״ל שינוי בעלים א״ל מעשיה מוכיחין דקאמר ר״ש סברא היא ו]דר״ש דריש ח) ז]טעמא דקרא מחשבה ח]דלא מינכרא פסל רחמנא ט) מחשבה דמינכרא לא פסל רחמנא (סי׳ עולה עולה מלק ומיצה חטאת העוף קדשי קדשים קלים) י) אלא מעתה יא) עולת העוף שמלקה למעלה משום חטאת העוף תרצה מעשיה מוכיחין עליה דעולת העוף היא דאי חטאת העוף היא למטה הוי עביד לה אטו חטאת העוף למעלה מי ליתא ט]האמר מר יב) א]מליקה בכל מקום במזבח כשרה עולת העוף שמיצה דמה למעלה לשם חטאת העוף תרצה מעשיה מוכיחין עליה דעולת העוף היא דאי חטאת העוף היא יג) למטה הוה עביד לה י]הזאה

אמרי

ונדבה מי שרי לשנויי בה. והכתיב אם זבח שלמים קרבנו (ויקרא ג) שתהא זביחה לשם שלמים יד]: **רבי שמעון אומר כל המנחות כו׳.** ולפי׳ מנחת חוטא: **שאין המנחות דומות לזבחים.** דבזבחים מודינא דלא עלו: **מעשיה מוכיחים.** שהוא מכזב דמרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים רכין מחבת צפה ומעשיה קשין כפרק כל המנחות באות מצה טו] (לקמן דף סג.): **אבל בזבחים אינו כן.** אין להם מעשה מוכיח הילכך מהני בהו שינוי דלא עלו לשם חובה: **מנחה חריבה.** דמנחת חוטא (ויקרא ה) ומנחת קנאות (במדבר ה) דכתיב בהו לא ישים עליה שמן: **בלולה.** שאר מנחות. והשתא פליגא מתניתין עליה דר׳ שמעון בתרתי חדא דמתניתין קתני בכל המנחות דלא עלו וחדא דקא פסיל תנא דידן מנחת חוטא לגמרי: **הניחא לרב אשי.** דמתרץ לקמן י) כי רמינן דר׳ שמעון דאמר בדוכתא אחריתי כ) (במתניתין) אדרבי שמעון דהכא ומתרץ להו רב אשי דהא דאמר ר׳ שמעון עלו באומר הריני קומץ מחבת לשם מרחשת דכיון דלא אדכר שמה דמנחה אלא שמה דמנא דברי רוח בעלמא נינהו והא דקאמר ר׳ שמעון בעלמא דלא עלו כגון טז] דאידכר שמה דמנחה איכא לאוקומה מתני׳ כר׳ שמעון ל)דמתני׳ דאידכר שמה דמנח׳ כדמפר׳ שלא לשמו ולשמו לשם מנחת נדבה לשם מנחת חוטא: **אלא לרבה ולרבא.** דמשנו לה בטעמי אחריני כדמפרש לקמן מ) מאי איכא למימר: **וכי תימא.** מתני׳ יז] מיתוקמא כר׳ שמעון כדמשני רבה לקמן נ)יח] לטעמיה דר׳ שמעון כאן בשינוי קדש וכאן בשינוי בעלים הא דאמר רבי שמעון עלו בשינוי קדש כגון מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת דמעשיה מוכיחין שהוא מכזב והא דאמר לא עלו בשינוי בעלים כגון שהביאה ראובן וקמצה כהן לשם שמעון דליכא מעשה מוכיח אי דראובן היא אי דשמעון: **והא מתניתין בשינוי קדש.** מיירי וקתני דלא עלו דקתני כיצד לשמן ושלא לשמן כגון שקמץ מנחת חוטא לשם מנחת חוטא ולשם נדבה: **ואי נמי כדמשני רבא.** לטעמא דר׳ שמעון יט] דהא דאמר עלו בקומץ מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת משום דכתיב זאת תורת המנחה (ויקרא ו) תורה אחת לכל המנחות והא דקתני לא עלו בקומץ ס)מנחה לשם זבח. ולקמן פריך כ] בקומץ לשם זבח לתכשר נמי דהא מעשיה מוכיחין עליה קאמר ומשני לה לקמן (ג.). והא דנקט לאקשויי ע)במתני׳ משלא לשמן ה״ה כא] דמצי לאקשויי לשמן ושלא לשמן כדאקשינן לרבה אלא כי סידרא דמתני׳ נקיט ואזיל: **קדש קדשים היא וגו׳.** במנחה כתיב וקרי לה חטאת ואשם הא כיצד מנחת חוטא הרי היא כחטאת דקי״ל (זבחים דף ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן פסח וחטאת שפסולין לגמרי ובפ״ק דזבחים מפרש טעמא פ)דפסח ולקמן (ד.) מפרש טעמא דחטאת: **ואינו מרצה.** לא עלו לשם חובה דבזבחים ר״ש מודה כדקתני לעיל: **אף מנחה כו׳.** וקשיא לר״ש אדרבי שמעון בין במנחת חוטא ובין במנחת נדבה: **כאן בשינוי קדש.** כדפרישית לעיל: **מכדי מחשבה דפסל רחמנא במנחה הקישא הוא.** דאיתקיש רחמנא מנחה לזבחים כדכתיב (ויקרא ו) קדש קדשים היא כחטאת וכאשם מה זבחים פסלה בה מחשבה כדכתיב (שם ז) המקריב אותו לא יחשב אף מנחה נמי כב] מה לי שינוי קדש ומה לי שינוי בעלים: **מחשבה דלא מינכרא.** אם מכזב ואם לאו פסיל רחמנא דחשיב לה מחשבה: **אבל מחשבה דמינכרא.** לכל שהוא מכזב לא הוי מחשבה. ק)הך מחשבה דקדשים הואלת דיבור כפה הוא כדאמרי׳ בבבא מציעא (ד׳ מד.) על כל דבר פשע (שמות כב) לחייב על המחשבה כמעשה דאי לאו מוציאו בפה מחשבתו כג] למאי נחייב לה: **עולת העוף.** נעשית למעלה מחוט הסיקרא כד] כדתניא בת״כ ר) ומלק והקטיר ונמצה (ויקרא א) מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח ומיצוי נמי בההיא קרא כתיב וחטאת העוף למטה והכי מפרש בשחיטת קדשים בפ׳ קדשי קדשים (זבחים סה.): ש)אי הכי כיון דמחשבה הגלויה לכל לא פסלה עולת העוף כו׳: **תרצה.** תעלה לשם חובה אלמה תנן בשחיטת קדשים בפ׳ קדשי קדשים (שם סד:) דלא עלתה: **מליקה.** לחטאת העוף בכל מקום במזבח כשירה בפ׳ קדשי קדשים (שם סג.) והויא לה מחשבה דלא מינכרא משום הכי תנן דלא עלתה: **עולת העוף.** הכשירה במילוי דכתיב (ויקרא א) ונמצה דמו על קיר המזבח. חטאת העוף כה] הזאה תחילה ואח״כ מילוי דכתיב והזה מדם החטאת וגו׳ והנשאר בדם ימצה וגו׳ (שם ה): **למטה הוה עביד לה.** כדכתי׳ (שם) על קיר ומפרש בתורת כהנים ת) זה קיר התחתון: **הזאה.** אוחז בגוף העוף ומעלה ומוריד בכח והדם ניתז מעצמו. מילוי סוחט בין אצבעותיו כו] ונצוק הדם הולך למרחוק:

אמרי

שחיטה אחת לכולן. לקמן פריך דחלוקים בשחיטתן דיש בצפון ויש בדרום והא דלא קתני הולכה אחת לכולן משום דאיירי הכא אליבא דרבי שמעון דלא חייש בהולכה כפ״ק דזבחים (דף יד:) משום דהויא עבודה שאפשר לבטלה ורבי שמעון דפליג אהילוך כוכה לא איצטריך לפלוגי בהילוך דמנחות (לקמן דף יב.) אבל תימה קצת אמאי לא פליג בקבלה דמנחות דאיפשר נמי לבטלה לר״ש כדלקמן פרק הקומץ רבה (דף כו.) מאי טעמא דרבי שמעון לא לעובדה כיד עובדה בימין כחטאת א״כ לא בעו קבלה: **זריקה** אחת לכולן. ואע״ג דיש במתנה אחת ויש במתן ארבע פי׳ בקונטרס כז] דתנן אם ניתנו כולן במתנה אחת כיפר ומיהו קשה כח] דהניתנין במתן ד׳ שנתנן לשם ניתנין במתנה אחת לידלו דמעשיהן מוכיחין כשיתן השניים וי״ל דבשעה שנתן הראשונה שלא לשמו עדיין אין מעשיהן מוכיחין עד שיתן האחרון ובשניה אין מחשבה פוסלת כדתנן בפ׳ בית שמאי (זבחים דף לו:) דבמתנה אחת כיפר אבל קשה מחטאת לשם עולה דחטאת למעלה בקרנות ובאצבע ועולה למטה כיסוד ובזריקה מן הכלי ועוד קשה מקבלה דאשם קבלתו אף בשמאל וחטאת בימין ואף לרבי שמעון א) בפ״ב דזבחים (דף כד.) ולקמן בפירקין (דף י.) ונראה דודאי היה יכול להקשות כן לקמן כט]:

מנחת חוטא הרי היא כחטאת. אין זה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש דאע״ג דחטאת ילפי׳ למנוה משלמים בפ״ק דזבחים (דף ח.) מכל מקום הא כתיב ביה היא ל] ב) לגופיה לעכב אבל קשה הא דיליף מנחת נדבה מאשם דאינו מרצה ואשם גופיה משלמים ילפינן בפ״ק דזבחים (שם) וי״ל דהך דרשא דהכא אסמכתא בעלמא כדמפרש בזבחים דעיקר קרא לכדר׳ יהודה בריה דר׳ חייא (אתי) וילפינן מנחה משלמים בהיקשא דזאת התורה:

מכדי מחשבה דפסל רחמנא לא]הקישא הוא. דאע״ג דהקישא דכחטאת וכאשם לאו עיקר מ״מ אתיא בהקישא דזאת התורה וכיון דהקישא הוא מה לי שינוי קודש מה לי שינוי בעלים וא״ת מה מקשי אביי לרבה תיקשי ברייתא גופה דמוכחא שיש חילוק ג) מדמפרש טעמא משום דמעשיה מוכיחין וי״ל דיכול לייסב הברייתא כהני אמוראי דלקמן א״נ קסבר אביי דכיון דשינוי קודש לא פסול משום דמעשיה מוכיחין הוא הדין שינוי בעלים דילפינן משלמים כי ה״נ דמה שלמים לא חלקת לפסול אף מנחה לא תחלוק להכשיר דכי ה״ג דריש תנא דבי חזקיה בפ׳ אלו נערות (כתובות דף לה.) גבי מכה אדם ומכה בהמה והך סברא דלא חלק אשכחן בפרק קמא דזבחים (דף ז.) גבי שלמים:

עולת העוף שמלקה למעלה. קס״ד אע״ג דכשירה ד) כחטאת מכל מקום אין דרך לעשות למעלה שלא יפול הדם לארץ קודם שיצא למטה למנוה:

מילה

מסורת הש״ס

א) לקמן מט. [זבחים ט:] תוספתא דמנחות רפ״א [ע״ש], ב) נ״ל שהיא חריבה, ג) זבחים יא., ד) דפסלה. נ״ק, ה) ורש״ל. נ״ק, ו) [קדושין מח: ופ״ש], ז) [לקמן מט.], ח) זבחים סג: סה., ט) והזאה הוה עביד לה אמרי פי׳. נ״ק, י) [דף ג:], כ) כמתני׳. נ״ק, ל) דמתני׳ איירי דאידכר. נ״ק, מ) [רבה כאן, רבא ג:], נ) אליביה דר״ש. נ״ק, ס) נ״א מנחת מחבת או מנחת מרחשת לשם. נ״ק, ע) ממתני׳ כי׳ לאקשויי אלשמן כו׳. נ״ק, פ) דפסח וחטאת ולקמן מפרש טעמא דמנחה הס״ד. נ״ק, צ) יקר. נ״ק, ק) נ״א כל, ר) [ויקרא פרשה ז], ש) ופריך אי הכי כו״ל והד״א. נ״ק, ת) [שם] דכולה דחולה סוף פרק יח], א) דמכשיר בפ״ב דזבחים קבלת חטאת בשמאל מ״מ נתינה בעי ימין כדאמרינן לקמן בפירקין פל״ל. נ״ק, ב) בגופיה. נ״ק, ג) כדמפרש. נ״ק, ד) נ״ל כחטאת.

◆

מוסף רש״י

הובא בסוף המסכת

◆

שיטה מקובצת

א] ונדבה מי שרי לשנויי בה. פי׳ הא כתיב לא יחשב קרי ביה לא יחשב. תו״ח: ורש״י פי׳ בע״א א]. מהר״ם: ב] דתניא ר״ש אומר כו׳. צ״ע ב] רבנן דפליגי עליה דר״ש ואית להו דמנחה טעונה כלי וליתא להו הא דרבי יהודה בריה דרבי חייא א״כ היקשא דכחטאת וכאשם למה לי: ג] אבל בזבחים. דלית בהו היכרא בשחיטה איתא שלא לשמה דשחיטה אחת לכולהו ואין מעשיה מוכיחים הילכך לא עלו לבעלים: ד] וקבלה אחת לכולן וזריקה אחת לכולן. ואע״ג דאיכא דטעון מתנה אחת אפ״ה ליכא היכרא דקי״ל כל הניתנין על מזבח החיצון אם נתן מתנה אחת כיפר הילכך מהני בהם שינוי דלא עלו לשם חובה: ה] כחטאת וכאשם. מנחת חוטא [ותיבות יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם נמחק וכן הוא בזבחים דף יא.]: ו] מה אשם כשר. כדדריש פ״ק דזבחים [דף י:] דכתיב בחטאת אותה דממעט כל שאר זבחים דכשרות בשלא לשמן: ז] ואינו מרצה. דילפינן לה מהיקשא דזאת התורה דאקשיה רחמנא לשלמים דמה שלמים לא עלו אף אשם כן א״נ ממוצא שפתיך תשמור: ח] דר״ש דריש בכל מקום טעמא דקרא: ט] מחשבה דמינכרא לא פסל רחמנא. וכגון שינוי קודש שאם קמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא הרי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה והוא נותן בה שמן ולבונה וה״נ מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת ניכרת מחשבתו הילכך לא פסל רחמנא אבל מחשבה דלא מינכרא אם מכזב אם לאו כגון שינוי בעלים שהביא חטאת ראובן לשם שמעון ולא קים לכ״ע אם מכזב הוא פסל רחמנא: י] אלא מעתה. כיון דאמרת דמחשבה דמינכרא לא פסל רחמנא עולת העוף שמלקה כו׳ וא״ת תקשי ליה הכי עולת העוף שמלקה לשם חטאת העוף והבדיל תרצה מעשיה מוכיחין עליה דמכזב דאי חטאת העוף ג] לא בעי הבדלה וי״ל דבהבדלה לאו אדעתייהו דאינשי פי׳ אינן מוכיחין [בין] מלק סימן אחד למלק ב׳ סימנין. תו״ח: יא] עולת העוף שמלקה למעלה כו׳. דעולת העוף למעלה מחוט הסיקרא וחטאת העוף למטה והסימן עיין עיין עולה למעלה ועי״ת טו״ח חטאת למטה עולה למעלה דכתיב ומלק והקטיר מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה וכו׳. מהר״ם: יב] מליקה בכל מקום כו׳. תימה ד] תקשי ליה חטאת העוף שמלקה למטה לשם עולת העוף תרצה דמעשיה מוכיחין עליה דחטאת העוף היא דאי עולת העוף למעלה הוה עביד ליה והשתא לא שייך לשנויי מליקה בכל מקום במזבח כשירה דהא עולת העוף פסולה למטה ואחטאת העוף לבד הוא דקאמר מליקה בכל מקום במזבח כשרה וי״ל דלפי המסקנא דקאמר ה״נ לפי שאין המנחות דומה לזבחים קאמר ולא לעופות ניחא: יג] למטה הוה עביד לה. והזאה הוה עביד לה קודם. כדאמר בפרק קדשי קדשים [דף סד] דבחטאת העוף כתיב [והזה וגו׳ על קיר המזבח] והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד ואיזה זה קיר התחתון: יד] לשם שלמים, ותו דהא אמרי׳ בת״כ

שיטה מקובצת (המשך)

עולה לשם עולה אשם לשם אשם ריח לשם ריח כיצד נשחט שלא לשמו אסור לשנות בו: טו] מצה (דף סג.) והואיל ומעשיה מוכיחין לא מהניא מחשבה זו דהואיל דמינכרא דלא קושטא קאמר בקמיצה לשמה דמי: הס״ד ומה״ד מנחת חריבה. דמנחת חוטא ומנחת קנאות דכתיב בהו לא ישים עליה שמן הס״ד ומה״ד בלולה. שאר מנחות. הס״ד ומה״ד אבל בזבחים אינו כן. אין להם מעשה מוכיח. הילכך מהני בהו שינוי דלא עלו לשם חובה והשתא פליגא כו׳: טז] דאידכר שמה דמנחה. כגון קומץ מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת דבמנחה דפסלה בה מחשבה קא מחשב איכא לאוקמא כו׳: יז] מתניתין נמי מתוקמא: יח] רבה לקמן. אדר׳ שמעון: יט] דר״ש לקמן דהא דאמר: כ] ולקמן פריך. והא תנא מפני שמעשיה מוכיחין קאמר ומנחה לשם זבח נמי לתכשר: כא] דמצי לאקשויי בלשמן ושלא לשמן. וי״ל תו״ח ה״נ הו״מ לאתויי רישא שהביא כבר אלא שכן עדיפא ליה לאתויי מה שלא הביא: כב] מה לי שינוי קודש ומה לי שינוי בעלים. הא אשכחנא גבי זבחים בפ״ק דשחיטת קדשים דפסלה בהו מחשבה בין בשינוי קודש בין בשינוי בעלים דכתיב אם האכל יאכל וגומ׳: כג] למאי נחייב ליה. עיין תוס׳ זבחים [ד״ה כל הזבחים] דף ב׳ ע״א: כד] מחוט הסיקרא. החוגר באמצע המזבח כדתניא: כה] חטאת העוף מזה תחילה ואח״כ ממצה דכתיב: כו] סוחט בין אצבעותיו. בית השחיטה ונצוק: כז] פי׳ בקונטרס. ראפ״ה ליכא היכרא דתנן: כח] קשה. גליון דהא היכא הבא דתנן ניתנין במתנה אחת לשם מתן ארבע דלא מינכר שלא עשה מחשבתו דנוכל לומר ודאי ניתנין לשם מתן ד׳ והא שלא נתן אלא מתנה אחת ומה בכך הלא כל הניתנין כו׳ אבל הניתנין מתן ד׳ לשם מתן אחת ונתן מתן ארבע אמאי לא עלו הלא מעשיו מוכיחין דודאי פסולות דקא עבר על בל תוסיף וי״ל דאמרי׳ מיד שנתן מתנה אחת איתעבדא מחשבתו ומה שנתן מכאן ואילך מיא בעלמא קא זריק ועי״ל דמ״מ במתנה ראשונה שהוא חושב בה אין מעשיה מוכיחין דאמרי׳ לעולם ניתנין במתנה אחת הוא ואי משום מתנות דבתר הכי כיון שאינן גורמות פסול המחשבה לא קרינן בה מעשיה מוכיחין כיון דאינן מוכיחין בשעת פיסול המחשבה דהיינו במתנה ראשונה שהיא מעכבת אבל באינך אפי׳ מחשב בהו לא כידי קא עביד. תו״ח: כט] להקשות כן לקמן. ולמסקנא ניחא דכל אלא רוב זבחים קאמר: ל] ביה היא בגופיה לעכב: לא] בהיקשא הוא [וכן הגירסא בגמרא]:

א) ועי׳ גרסיי׳ בזבחים דף ג ע״ב דפירש ג״כ דנפק״ל מדכתיב לא יחשב ע״ש. ב) לכאורה לא שייך קושיא זו אדברי ר״ש דהכא דק לקמן דף ט׳ ע״א במשנה דשלא בכלי שרת פסולה ול״ע ועי׳ תוס׳ כאן ד״ה מנחת ולעיל ע״א ד״ה כל. ג) ואף לאחר״ם בזבחים ד׳ סה דס״ל דמבדילין בחטאת העוף מ״מ לכתחלה לא בעי הבדלה ולמש״כ שם. ד) עי׳ בתוס׳ לקמן בסמוך דף ג ד״ה חטאת העוף.